

## JEDINSTVENA ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA U EVROPI

Jovana BLEŠIĆ\*

*Apstrakt:* Članak daje uporedni prikaz razvoja ljudskih prava u Savetu Evrope kroz donošenje Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP) i rad Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), s jedne strane, i razvoja u Evropskoj uniji (EU) i radu njegovih sudova, sa akcentom na primarno pravo EU i pristupanje EU Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, s druge strane. Proces pristupanja je prekinut 2013. godine negativnim Mišljenjem Suda pravde Evropske unije, ali činjenica da je praksa ESLJP i SPEU i dalje povezana, ukazuje da i dalje postoji potreba za stvaranjem jedinstvenog pravnog sistema u oblasti ljudskih prava u Evropi. Autorka je mišljenja da je jedinstvenost zaštite ljudskih prava na tlu Evrope neophodna i imanentna samoj prirodi ljudskih prava.

*Ključne reči:* ljudska prava, Evropska konvencija o ljudskim pravima, Povelja o osnovnim pravima, pristupanje EU Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, Mišljenje 2/13

### 1) UVOD

Nakon Drugog svetskog rata integracija na evropskom kontinentu odvijala se kroz dva stuba. S jedne strane, kroz osnivanje Saveta Evrope 1949. godine, a sa druge u vidu nastanka Evropske unije, počevši od potpisivanja Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za ugalj i čelik 1951. godine.

Savet Evrope je nastao kao klasična međunarodna organizacija donošenjem Statuta koji je u Londonu, petoga maja 1949. godine, potpisalo deset država sa određenim ciljem. Taj cilj je ostvarenje većeg jedinstva između članica u svrhu

---

\* Istraživač pripravnik Instituta za međunarodnu politiku i privredu, Beograd i doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. E-mail: jovana.blesic@diplomacy.bg.ac.rs

Rad predstavlja deo naučnog projekta Instituta za međunarodnu politiku i privredu: „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima – strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, finansiranog od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije. (evidencioni broj: 179029).

očuvanja i ostvarivanja ideala i načela preko organa Saveta, razmatranjem pitanja od zajedničkog interesa, zaključivanjem sporazuma i zajedničkom akcijom radi očuvanja i razvoja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Osnovni ciljevi Saveta Evrope su predviđeni u osnivačkom aktu i to su zaštita ljudskih prava, pronalaženje zajedničkih rešenja za izazove i jačanje demokratske stabilnosti u Evropi. Danas broji 47 država članica.<sup>1</sup>

Evropska konvencija o ljudskim pravima zaključena je između članica Saveta Evrope u Rimu 4. maja 1950. godine, kao prvi akt koji pruža katalog ljudskih prava u formi ugovora. Danas su sve države Evrope, osim Belorusije, ugovornice. Uz ovu konvenciju formiran je i Evropski sud za ljudska prava, koji je od 1998. godine stekao obaveznú nadležnost za sve zemlje koje su članice Saveta Evrope i primenjuju Konvenciju.<sup>2</sup> Ova konvencija unosi revolucionarnu novinu u međunarodno pravo, a to je mogućnost pojedinca da podnese predstavku međunarodnom sudu.<sup>3</sup>

Sa druge strane, Evropska unija sa svojih 28 država članica, za razliku od Saveta Evrope, ima svojstvo supranacionalne organizacije koja ima moć da direktno interveniše sa domaćim pravnim sistemima država članica. Doneta je Povelja o osnovnim pravima, kao osnovni dokument o ljudskim pravima u pravu Evropske unije.

U ovom radu, autorka će izložiti nastanak i razvoj ljudskih prava u Evropskoj uniji u odnosu na razvoj u Savetu Evrope. Stvaranje jedinstvenog sistema zaštite u Evropi bilo je na korak do uspeha, dok Sud pravde Evropske unije nije doneo Mišljenje 2/13 kojim je stao na put daljem pristupanju Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.

## 2) RAZVOJ LJUDSKIH PRAVA U EVROPI

Ukoliko posmatramo razvoj ljudskih prava u EU, polazeći od samog nastanka, možemo primetiti sledeće. Ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici iz 1957. godine nije uključivao katalog osnovnih ljudskih prava, već samo osnovnih sloboda koje su vezane za tržište. Razlog tom izostanku jeste želja da ova prava budu uključena u korpus zajednice drugačije vrste koja bi se zvala Evropska politička zajednica.<sup>4</sup> Pokret pod nazivom *Comité d'études pour la constitution européenne* osnovan je

---

<sup>1</sup> Boris Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd, 2010, str. 963.

<sup>2</sup> Milan Paunović, Boris Krivokapić, Ivana Krstić, *Međunarodna ljudska prava*, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo i informisanje, Beograd, 2018, str. 95.

<sup>3</sup> Rodoljub Etinski, „Proces promocije ljudskih prava u Evropskoj uniji“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 1–2, 2008, str. 117.

<sup>4</sup> Elanor Spaventa, „Fundamental Rights in the European Union“, in *European Union Law*, Catherine Barnard, Steve Peers (eds), Oxford University Press, 2017, p. 229.

1952. godine kao vid radne grupe, s ciljem sastavljanja statuta ili osnivačkog akta Evropske političke zajednice. Na čelu se nalazio Spak, koji je bio i prvi predsjednik Saveta Evrope. Uz to, osnovana je i *ad hoc* skupština, te su ova dva tela zajedno djelovala. Glavna razlika sastojala se u tome što je Komitet bio sastavljen od prestižnih i istaknutih akademika, dok je *ad hoc* skupština bila prvenstveno političko telo. Na jednom od svojih zasedanja Komitet je odredio ljudska prava kao temu. Sporna su bila dva pitanja. Prvo – da li inspiraciju tražiti u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima ili odredbama ustava nacionalnih država? I drugo – da li je bilo neophodno da takve odredbe budu u Evropskom ustavu, ili je dovoljno da se nađu u ustavima nacionalnih država? Odlučeno je da izvor bude Evropska konvencija o ljudskim pravima. Naime, u prvoj fazi bilo je predviđeno da Evropska konvencija o ljudskim pravima bude formalni i glavni izvor i nosilac ljudskih prava, a da glavni sud Zajednice ima moć da odlučuje u postupcima gde pojedinci traže utvrđivanje povrede ljudskih prava. Zapravo, nacrt koji je *ad hoc* skupština kreirala sadržao je odredbu kojom je predviđeno da Evropska konvencija bude sastavni deo ustava Evropske zajednice. Nacrt ustava usvojen je 1953. godine i predat ministrima inostranih poslova na odlučivanje. Međutim, krajem iste godine vlast u Francuskoj se menja, što je uslovalo da iduće godine dođe do kolapsa ideje o Evropskoj političkoj zajednici, a samim tim se i pitanje ljudskih prava u Evropskoj zajednici sklanja sa scene.<sup>5</sup>

Dakle, sredinom prošlog veka Savet Evrope i tadašnja Evropska zajednica rade na razvoju zaštite ljudskih prava na suprotne načine – Savet Evrope donošenjem obavezujuće konvencije i njenom primenom, a Evropska zajednica ćutnjom u pogledu akata. Ipak, praksa tadašnjeg Evropskog suda pravde polako uvodi u pravni život Evropske zajednice ovo bitno pitanje. ESP se prvi put pozabavio pitanjem osnovnih prava u zajednici u slučaju *Stauder* još 1969. godine kada je sud u presudi rekao da, iako osnovna prava nisu izričito priznata, ona svakako jesu sastavni deo komunitarnog prava.<sup>6</sup> Naime, u ovom slučaju tužilac je smatrao da mu je prekršeno pravo na dostojanstvo jer je Komisija u odluci, koju je donela o distribuciji cena putera, otkrivala imena primaoca na kuponima pomoću kojih su kupovali puter po jeftinijoj ceni. Ovo je bio prvi veliki korak ka utvrđivanju sistema ljudskih prava u evropskom pravu koje se sastojalo od vrednosti sadržanih u ustavima država članica.<sup>7</sup> Kasnije je ovo potvrđeno i u slučaju *Nold* iz 1974. godine kad je ESP rekao da pored toga što se

---

<sup>5</sup> Gráinne de Búrca „The Road not Taken: The European Union as a Global Human Rights Actor“, *The American Journal of International Law*, Vol 105, No. 4, 2011, pp. 653-654.

<sup>6</sup> Mihajlo Vučić, „Evropsko pravosudno raskršće – odnos između Evropskog suda pravde i Evropskog suda za ljudska prava u svetlu Lisabonskog ugovora“, *Evropsko zakonodavstvo*, broj 37-38, god. X, 2011, str. 309.

<sup>7</sup> Fisnik Korenica, *EU Accession to ECHR, Between Luxembourg Search for Autonomy and Strasbourg's Credibility on Human Rights Protection*, Springer, Switzerland, 2015, p. 40.

inspiracija za osnovne principe i prava nalazi u ustavima, značajni su i međunarodni ugovori o zaštiti ljudskih prava koji mogu da pruže smernice. Ovaj slučaj je bio spona između ova dva pravna sistema, jer se pod međunarodnim ugovorima prvenstveno mislilo na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima.<sup>8</sup>

U ovom periodu razvoja, kada je ESP bio vodič u zaštiti ljudskih prava, nepisani opšti pravni principi štite ljudska prava i spadaju u primarno pravo. Primetan je i fragmentarni karakter rada ESP, jer radi i razvija ovu oblast od slučaja do slučaja. Izražena je i određena doza nedostupnosti, jer su zainteresovana fizička i pravna lica morala da istražuju sudsku praksu usled nedostatka pravnog akta.

Nakon početnog talasa pristupanja novih država Evropskoj uniji 1977. godine, Evropski parlament, Savet i Komisija izdali su Zajedničku deklaraciju o osnovnim pravima. Iako nije pravno obavezujuća značajna je za ovu temu, jer je u njoj navedeno da interesi Zajednice počivaju na poštovanju osnovnih prava koji su prepoznati u ustavima država članica, ali i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, odnosno, potvrđeno je ono što je sudska praksa predvidela. Ovaj akt bi mogao biti nazvan prekretnicom, jer je od tada svaki akt donet u okviru prava Evropske zajednice pominjao osnovna prava.

Jedinstveni evropski akt iz 1986. godine predstavlja prvi dokument koji eksplicitno upućuje na ljudska prava u samoj preambuli. Iskazuje se rešenost država da rade zajedno radi unapređenja demokratije na osnovu osnovnih prava koja su priznata u ustavima država članica, ali i Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i sloboda i Evropskoj socijalnoj povelji.<sup>9</sup>

Počev od 90-ih godina prošlog veka saradnja između Evropske unije i Saveta Evrope javlja se u oblastima važnim za ovaj rad. Naime, Evropska unija i Savet Evrope imali su svojevrstu razmenu pisama tokom 1992. godine kada je utvrđena saradnja u oblastima ljudskih prava, demokratije i vladavine prava u zemljama koje se graniče sa EU. Predviđena je konsolidacija i intenziviranje saradnje između ove dve organizacije. Danas se dva puta godišnje održavaju sastanci između predstavnika EU i Saveta Evrope na kojima se razmenjuju informacije u pogledu programa i napretka. Bitan dokument jeste i Memorandum o razumevanju, potpisan 2007. godine između Saveta Evrope i EU, koji daje potvrdu Savetu Evrope da je reper za ljudska prava i demokratiju u Evropi.<sup>10</sup>

---

<sup>8</sup> Ibid., p. 42.

<sup>9</sup> Single European Act, Official Journal of the European Communities, No L 169/1, 1987, [https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a519205f-924a-4978-96a2-b9af8a598b85.0004.02/DOC\\_1&format=PDF](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a519205f-924a-4978-96a2-b9af8a598b85.0004.02/DOC_1&format=PDF), datum pristupa: 30.9.2019. godine.

<sup>10</sup> Biljana Lepotić, „Praksa Suda pravde i Evropskog suda za ljudska prava u oblasti zaštite ljudskih prava“, *Evropsko zakonodavstvo*, broj 67, god XVIII, 2019, str. 324.

Veliki značaj mora se odati članu 6 Ugovora o Evropskoj uniji iz 1992. godine koji kaže da osnovna prava, kao ona koja su predviđena u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i zajedničke ustavne tradicije i vrednosti država članica, čine osnovne principe prava EU.<sup>11</sup> Dakle, i dalje se pravo EU u ovoj oblasti oslanja na EKLJP i Savet Evrope. Međutim, iz ove odredbe nastaju određene pravne komplikacije i nedoumice. Najpre, nije jasno koja su ljudska prava u EU. Naime, Ugovor o Evropskoj uniji ne nabroja ljudska prava. Ali, zato praksa ESP, kao i ustavi država članica, ovde igraju važnu ulogu. Nesporno je i oslanjanje na EKLJP, što dodatno govori o njenom značaju i odnosu koji EU/EZ ima prema Savetu Evrope, a to je odnos komplementarnosti.

Ranije je u radu rečeno da je zaštita ljudskih prava u pravu Evropske zajednice patila od fragmentisanosti i nedostupnosti. To je rešeno tako što je ova organizacija odlučila da donese svoj pravni akt u ovoj oblasti pod nazivom Povelja o osnovnim pravima 2000. godine. Još tokom 1999. godine na sastanku u Kelnu i kasnije iste godine na sastanku u Tampere, predviđeno je stvaranje pravnog akta u oblasti zaštite ljudskih prava. Formirano je telo sa zadatkom da stvori nacrt, a koje se sastojalo od predstavnika Evropskog parlamenta i Komisije i domaćih Vlada i parlamenata.<sup>12</sup> Ovo telo je delovalo vrlo brzo i nakon manje od godinu dana od svog osnivanja kreiralo je Povelju o osnovnim pravima. Povelja o osnovnim pravima je trebalo da bude sastavni deo Evropskog ustava. Međutim, ovaj projekat koji je trebalo da dovede do nastanka Evropskog ustava je propao, jer je došlo do neuspeha na referendumima održanim u Francuskoj i Holandiji 2005. godine. Stoga su države članice EU 2007. godine potpisale Lisabonski ugovor koji je stupio na snagu 2009. godine. Tek sa ovim ugovorom, Povelja dobija svojstvo pravne obaveznosti.

Povelja o osnovnim pravima sastoji se od preambule i dispozitivnog dela. Dispozitivni deo je podeljen u sedam poglavlja, od kojih se šest bavi materijalnim delom, a sedmi je posvećen opštim odredbama. Materijalna poglavlja su: dostojanstvo, sloboda, jednakost, solidarnost, prava građana i pravda. Za ovaj rad je, ipak, važnije sedmo poglavlje u kojem se nalaze takozvane horizontalne odredbe.<sup>13</sup>

---

<sup>11</sup> Article 6, Treaty on European Union, Consolidated Version, Official Journal C 326, 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>, datum pristupa 30.9.2019. godine.

<sup>12</sup> Klaus Stern, „From the European Convention on Human Rights to the European Charter of Fundamental Rights: The Prospects for the Protection of Human Rights in Europe“, in *Governing Europe Under a Constitution*, Herm.-Josef Blanke, Stelio Mangiameli (eds.), Springer, 2006, p. 175.

<sup>13</sup> Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal of the European Union, 2012/C 326/02, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012P/TXT>, datum pristupa: 5.10.2019. godine.

Cilj ovih odredaba jeste zaštita država članica. To se vidi prvenstveno u tekstu člana 51 koji kaže da se odredbe Povelje primenjuju na institucije i tela Unije u skladu sa principom supsidijarnosti, kao i na države članice onda kada primenjuju pravo Unije. U stavu 2 navodi da se polje primene ne proširuje van moći Unije. Iz toga se može zaključiti da je postojao izvestan strah da će ova Povelja postati generator univerzalnih ljudskih prava, te je ovim ograničenjem to sprečeno.

Član 52 bavi se obimom i tumačenjem prava i principa. Za temu ovog rada ključan je stav 3 koji kaže da kada su u pitanju prava iz Povelje koja odgovaraju pravima zaštićenim EKLJP, značenje i obim tih prava biće isti kao što je EKLJP predvidela, uz navođenje da ova odredba ne sprečava pravo EU da pruži širu zaštitu. Dakle, Konvencija predstavlja minimalni standard zaštite na osnovu kojeg se grade prava sadržana u Povelji. Na ovaj način, prava sadržana u Konvenciji predstavljaju deo evropskog javnog poretka, a ujedno se i štite od potencijalnog rizika na nivo zaštite u EU.<sup>14</sup> Komplementaran sa ovim jeste član 53 o nivou zaštite. On kaže da ništa u Povelji neće biti tumačeno kao ograničavanje ili ugrožavanje priznatih ljudskih prava od strane prava EU i međunarodnog prava, kao i međunarodnih ugovora gde su EU ili sve država članice ugovornice, uključujući i EKLJP i ustave država članica. Ovo zapravo znači da Povelja o osnovnim pravima postavlja minimalni standard prava koja se moraju poštovati, ali i da ne dozvoljava da domaće pravo ima prednost nad pravom EU.

Uredbom br. 168/2007 Savet je osnovao Agenciju Evropske unije za osnovna prava, kao naslednicu Evropskog monitoring centra za rasizam i ksenofobiju. Cilj njenog osnivanja jeste da obaveštava institucije EU i države članice o implementiranju prava EU, informacijama i radnjama u cilju zaštite osnovnih prava. Trebalo bi da podiže svest o osnovnim pravima i mogućnostima ostvarivanja tih prava.<sup>15</sup>

Na ovom mestu, autorka želi da se osvrne na pitanje fragmentacije međunarodnog prava i proliferacije međunarodnih sudova.<sup>16</sup> Ovo pitanje je vrlo aktuelno u savremenom međunarodnom pravu, na šta ukazuje i rad Komisije Ujedinjenih nacija za međunarodno pravo kroz izveštaj koji je donet u ovoj oblasti.<sup>17</sup> Nužnost fragmentacije međunarodnog prava bi na ovom mestu bilo nepotrebno

---

<sup>14</sup> Fisnik Korenica, *EU Accession to ECHR, Between Luxemborug Search for Autonomy and Strasbourg's Credibility on Human Rights Protection*, op. cit., p. 62.

<sup>15</sup> Rodoljub Etinski, „Proces promocije ljudskih prava u Evropskoj uniji“, op. cit., str. 127.

<sup>16</sup> Više o tome: Aleksandar V. Gajić, „O fragmentaciji međunarodnog prava i proliferaciji međunarodnih sudova i trbunala“, Radmila Vasić, Milena Polojac (ur.), *Identitetski preobražaj Srbije*, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo i informisanje, 2016, str. 241-265.

<sup>17</sup> Vidi: Fragmentation of International Law: Difficulties arising from the diversification and expansion of international law, Report of the Study Group of International Law Commission, [http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a\\_cn4\\_l682.pdf](http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l682.pdf), datum pristupa: 24.10.2019. godine.

detaljno analizirati, ali može se uporediti sa fragmentacijom na tlu Evrope. Tumačenje po kojem na evropskom nivou zaštite ljudskih prava zapravo dolazi do fragmentacije međunarodnog prava ljudskih prava i proliferacije sudova, u smislu podele nadležnosti između Suda pravde Evropske unije i Evropskog suda za ljudska prava, ima svoje jako uporište u prethodno iznetim činjenicama. To se prvenstveno vidi kroz pomenute odredbe Povelje o osnovnim pravima, kao i navedene stavove Suda pravde Evropske unije. Autorka je mišljenja da ovakva potencijalna fragmentacija i proliferacija nosi veliku opasnost po zaštitu ljudskih prava. Univerzalnost je jedna od osnovnih karakteristika ljudskih prava i ona se mora poštovati i obezbediti. Po mišljenju autorke to znači da mora da postoji i zaštita koja je jedinstvena, pa makar to bilo i na nivou kontinenta. Stoga, neophodno je da dođe do pristupanja Evropske unije Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, čemu je posvećena sledeća glava ovog rada.

### **3) PRISTUPANJE EVROPSKE UNIJE EVROPSKOJ KONVENCIJI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA**

Pitanje pristupanja Evropske unije Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda je pitanje koje je staro skoro koliko i sama konvencija. Međutim, nedostatak političke volje, kao i postojanje određenih prepreka, do sada nisu realizovali ovaj cilj. Ono što bi bila glavna prednost ovog pristupanja jeste mogućnost da se osigura direktna spoljna kontrola nad primenom ljudskih prava EU od strane Evropskog suda za ljudska prava.

Glavni i osnovni razlozi za pristupanje Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima jeste što bi postupak i zaštita bili jednostavniji ukoliko je stranka u postupku članica i EU i EKLJP, a EU nema odvojen pravni instrument kojim proklamuje ljudska prava, to jest Povelju o osnovnim pravima. Međutim, i ovaj argument može biti problematičan. Evropska unija je zajednica 28 država članica i preko 500 miliona stanovnika. Pojedini autori smatraju da je prirodno da zajednica tolike veličine ima svoju sudsku praksu i svoje dokumente u ovoj oblasti. S druge strane, mnogi autori smatraju i da bi pristupanje pojednostavilo stvari, kao i da je opravdano i da se nad samom EU vrši nadzor u vršenju i sprovođenju ljudskih prava.<sup>18</sup>

Evropska komisija je još 1979. godine izrazila svoj stav da bi EU trebalo da pristupi EKLJP tako što je usvojila predlog o tome. Na ovaj način bi se očuvala suprematija evropskog komunitarnog prava, jer bi pružilo katalog ljudskih prava koji bi bio obavezan za institucije ove nadnacionalne organizacije. Upravo ovo pitanje suprematije komunitarnog prava potvrđeno je u slučaju *Solange I*, kada je

---

<sup>18</sup> Paul Craig, „EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance“, *Fordham International Law Journal*, 36, 2013, pp. 1118-1120.

Evropski sud pravde rekao da čak ni osnovni principi iz nacionalnih ustava ne bi mogli da dovedu u pitanje suprematiju komunitarnog prava koje se direktno primenjuje. Značaj ove presude je i u tome što je utvrđeno da su ljudska prava sastavni deo evropskog prava.<sup>19</sup>

Pitanje pristupanja se ponovo vraća kada je Evropski savet zatražio savetodavno mišljenje od Evropskog suda pravde na pitanje da li je pristupanje EKLJP u saglasnosti sa osnivačkim ugovorom. Doneto je Mišljenje 2/94 kada je sud istakao da pristupanje ne može biti zasnovano na osnivačkim ugovorima jer ne može biti zasnovano na nekoj postojećoj ugovornoj odredbi. Naročito je istaknuto da postoje dva problema koje bi pristupanje dovelo sa sobom: prvo, uopšte nadležnost Evropske zajednice da zaključi takav sporazum, i, drugo, kompatibilnost sa odredbama osnivačkih ugovora. Donet je zaključak da je neophodno izmeniti osnivačke ugovore.<sup>20</sup>

U narednom periodu usvojena je Povelja o osnovnim pravima, ali time ovo pitanje nije rešeno. Naime, i dalje je ostao problem pravne nesigurnosti koji bi se rešio jedino pristupanjem EKLJP. Jasni razlozi za pristupanje su što bolja saradnja u oblasti slobode bezbednosti i pravde za celu Evropu koja bi se ostvarila pomoću saradnje sa Savetom Evrope, davanje zajedničkih odgovora na izazove budućnosti, kao što su terorizam, korupcija i organizovani kriminal. Vrlo je bitan razlog i ujednačavanje i uspostavljanje analogne zaštite za akte EU i ujednačavanje jurisprudencije suda u Luksemburgu i suda u Strazburu.<sup>21</sup>

Pristupanje je omogućeno u glavnim pravnim aktima. Član 6 Ugovora o EU kaže da će EU pristupiti EKLJP, a isto govori i Protokol 8 donet uz Lisabonski ugovor, a odnosi se na ovaj član.<sup>22</sup> Ovaj Protokol osigurava da sporazum o pristupanju mora da očuva posebne karakteristike prava EU i njenu autonomiju. Ujedno je i 2004. godine donet Protokol uz EKLJP koji bi omogućio pristupanje EU. Sam Lisabonski ugovor ne daje vremenski rok kada se to pristupanje mora ostvariti. Juna 2010. godine počinju pregovori, koji su rezultovali stvaranjem sporazuma o Nacrtu instrumenata za pristupanje, koji čine paket instrumenata 2013. godine.<sup>23</sup>

---

<sup>19</sup> Ivana Krstić, Bojana Čučković, „Pristupanje Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima kao vid unapređenja zaštite ljudskih prava u Evropi“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, god. LXIV, 2/2016, str. 52.

<sup>20</sup> Ibid., str. 57.

<sup>21</sup> Ibid., str. 59.

<sup>22</sup> Protocol (No 8) relating to Article 6(2) of the Treaty on European Union on the accession of the Union to the European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FPRO%2F08>, datum pristupa: 5.10.2019. godine.

<sup>23</sup> Draft revised agreement on the accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Appendix I, [https://www.echr.coe.int/Documents/UE\\_Report\\_CDDH\\_ENG.pdf](https://www.echr.coe.int/Documents/UE_Report_CDDH_ENG.pdf), datum pristupa: 6.10.2019. godine.



Dakle, 2007. godine u Lisabonu se paralelno razvija pitanje ljudskih prava na dva nivoa – omogućavanjem Povelji o osnovnim pravima da ima svojstvo pravne obaveznosti i članom 6 koji govori da o pristupanju Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. Na ovaj način se stvara kompleksna situacija u Evropskoj uniji, jer se ovi akti primenjuju istovremeno i paralelno.<sup>24</sup>

Pregovori su se odvijali u dve faze. Prva je bila neformalna, takozvana „7+7“ faza, gde su prioritet bili pregovori o tehničkim pitanjima, a druga faza, „47+1“, bila je formalna. Prva faza je završena vrlo brzo, u toku 2011. godine i veći deo Nacrta Sporazuma o pristupanju bio je sastavljen. Druga faza je završena 2013. godine donošenjem nacrta paketa instrumenata o pristupanju. Građansko društvo je bilo uključeno, a Savet Evrope je objavljivao sve radne dokumente i izveštaje sa sastanaka na engleskom i francuskom jeziku na svom veb-sajtu brzo nakon završetka svakog sastanka.<sup>25</sup> Nakon što nacrt bude gotov Savet mora jednoglasno da ga odobri, a traži se i odobrenje od strane Evropskog parlamenta, kao i Suda pravde Evropske unije. Nakon toga, potrebno je da nacrt odobri i svaka država članica u skladu sa svojim ustavnim odredbama.<sup>26</sup>

Po završetku pregovora Evropska komisija je postavila pitanje Sudu pravde Evropske unije da li je nacrt Sporazuma o pristupanju u saglasnosti sa ugovorima EU? Neočekivano, usledila je tzv. božićna bomba. Usvaja se Savetodavno mišljenje 2/13 da nacrt Sporazuma o pristupanju nije u saglasnosti sa primarnim pravom EU.<sup>27</sup>

Kada je u pitanju odgovornost država članica EU za kršenje odredaba EKLJP koje učini EU, pravi se razlika između primarnog i sekundarnog prava. Idealan primer slučaja za kršenje putem primarnog prava jeste poznati slučaj *Matthews v. The UK* iz 1994. godine.<sup>28</sup> Podnosilac predstave je bio stanovnik Gibraltara kojem je bilo onemogućeno da glasa na izborima za Evropski parlament. Smatrao je da je povređen član 3 Prvog protokola uz EKLJP koji garantuje pravo na slobodne izbore. Ovde se primenjivao Akt o direktnim izborima iz 1976. godine koji je izjednačen sa osnivačkim ugovorima, te je zato u pitanju primarno pravo EU. Evropski sud za

---

<sup>24</sup> Christos L. Rozakis, „The Accession of the EU to the ECHR and the Charter of Fundamental Rights: Enlarging the Field of Protection of Human Rights in Europe“, in *The EU Accession to the ECHR*, Vasiliki Kosta, Nikos Skoutaris, Vassilis P Tzevelekos (eds.), Oxford and Portland, Oregon, 2014, p. 327.

<sup>25</sup> Andrew Drzemczewski, „EU Accession to the ECHR: The Negotiating Process“, in *The EU Accession to the ECHR*, Vasiliki Kosta, Nikos Skoutaris, Vassilis P Tzevelekos (eds.), Oxford and Portland, Oregon, 2014, pp. 20-22.

<sup>26</sup> Paul Craig, „EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance“, op. cit., p. 1118.

<sup>27</sup> Opinion of the Court (Full Court) 2/13, 18 December 2014, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62013CV0002>, datum pristupa: 6.10.2019. godine.

<sup>28</sup> Case of *Matthews v. The UK*, Judgment, European Court of Human Rights, 1999, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58910>, datum pristupa: 7.10.2019. godine.

ljudska prava je utvrdio da EZ ne može biti odgovorna, jer nije članica EKLJP, ali da je zato Ujedinjeno Kraljevstvo odgovorno. Dakle, svaka država članica snosi odgovornost ako povredu učini EU, jer se primarno pravo donosi jednoglasno od strane država članica.

S druge strane, kada je u pitanju sekundarno pravo EU i kršenje koje učini EU, odgovornost država članica biće ograničena u skladu sa pravilom utvrđenim u čuvenom slučaju *Bosphorus v. Ireland* iz 1998. godine.<sup>29</sup> U ovom slučaju podnosilac predstavke bila je avio-kompanija Bosfor, registrovana u Turskoj. Vazduhoplovi, koje je iznajmila od JAT-a, bili su privremeno zaplenjeni, usled sprovođenja Rezolucije Saveta bezbednosti kojom se tadašnjoj Jugoslaviji uvode sankcije. Evropska zajednica donela je akt kojim je odlučila da postupi u skladu sa tom rezolucijom. Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da države koje primenjuju EKLJP imaju pravo da prenesu deo svoje moći i suvereniteta na međunarodne i supranacionalne organizacije, a takva organizacija nije odgovorna pred ESLJP dok ne postane članica EKLJP. Sud je utvrdio da bi izuzimanje države članice od odgovornosti zbog prenosa nadležnosti bilo neskladno sa ciljem Konvencije. Konačno, kada država članica EKLJP preduzima radnje u skladu sa obavezama koje proističu iz članstva u nekoj organizaciji, neophodno je da takva organizacija pruža zaštitu ljudskih prava koja je ekvivalentna onoj koju pruža EKLJP. Dakle, ova presuda uvodi princip jednake zaštite ljudskih prava između Saveta Evrope i Evropske unije. Uslov je da podnosilac predstavke mora da dokaže da je ovaj princip narušen.

Doktrina iz presude *Bosphorus* je učinila značaj korak u usklađivanju prakse Suda pravde Evropske unije i Evropskog suda za ljudska prava. Ova doktrina zapravo transformiše obaveze koje država članica ima, u odnosu na obaveze iz EKLJP kada prenosi svoja ovlašćenja na međunarodnu organizaciju, tako da mora postojati standard dužne pažnje koja će osigurati zaštitu tih prava. Može se i učiniti da ova doktrina proširuje domašaj polja slobodne procene koje Evropski sud za ljudska prava može da koristi, te stoga može uneti pravnu nesigurnost.<sup>30</sup> Međutim, sudija Ris navodi da je ovakvo postavljanje stvari vrlo opasno i može voditi ka stvaranju duplih standarda, odnosno može doći do priznanja nižeg stepena odgovornosti za mere koje donose institucije EU od onih koje se nameću državama

---

<sup>29</sup> Case of *Bosphorus Hava Yollari Turizm Ve Ticaret Anonim Sirketi v. Ireland*, Judgment, European Court of Human Rights, 2005, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69564>, datum pristupa: 7.10.2019. godine.

<sup>30</sup> Olivier de Schutter, „*Bosphorus* Post-Accession: Redefining the Relationships between the European Court of the Human Rights and the Parties to the Convention“, in *The EU Accession to the ECHR*, Vasiliki Kosta, Nikos Skoutaris, Vassilis P Tzevelekos (eds.), Oxford and Portland, Oregon, 2014, pp. 180-181.

članicama. On upravo u ovom slučaju vidi značaj pristupanja, jer bi se tako uspostavio kontrolni mehanizam.<sup>31</sup>

Pre nego što do samog pristupanja EU EKLJP dođe, sudska praksa je vodič u odnosu Saveta Evrope i Evropske unije. Iz perspektive Evropskog suda za ljudska prava, vodeći slučaj je svakako *Bosphorus*. Nakon što dođe do pristupanja smatra se da ne bi postojao osnov da se Evropskoj uniji pruži benefit ekvivalentne zaštite, kao što je učinjeno u ovoj presudi. Dakle, EU bi se tretirala kao svaka druga država članica.<sup>32</sup>

Dva, za ovu oblast istorijski bitna, navedena slučaja ukazuju na vezu u zaštiti ljudskih prava između Saveta Evrope i Evropske unije. Ta veza se ogleda u saradnji i odnosu između Suda pravde EU i Evropskog suda za ljudska prava. Bitno je naglasiti da Sud pravde EU i ESLJP jesu dva suštinski različita suda. ESLJP se bavi primenom i zaštitom ljudskih prava u Evropi, dok Sud pravde EU tumači i primenjuje primarno i sekundarno pravo EU.<sup>33</sup> Kada se uporedi sudska praksa ova dva suda može se doći do određenih zaključaka. Smatra se da će doći do sve većih različitosti u smislu da EU dobija sve više moći u poljima koja su vezana za ljudska prava, kao što je pravo na azil, imigraciona politika i saradnja u polju unutrašnjih poslova i pravde, kao i činjenica da je doneta Povelja o osnovnim pravima. S druge strane, mora se priznati da Sud pravde EU sve češće prati praksu ESLJP. Takođe, smatra se da je činjenica da postoji eksterni, nezavisni sud, koji vrši spoljni nadzor nad primenom ljudskih prava, umnogome pomogla razvoju i zaštiti ljudskih prava. Zašto takav ne bi bio slučaj i nad pravom EU?<sup>34</sup>

Odnos između Povelje o osnovnim pravima i Evropske konvencije o ljudskim pravima, u slučaju da do pristupanja dođe, mogao bi da dovede do različitih situacija. Na primer, podnošenje predstavke o povredi prava koje je zaštićeno i jednim i drugim pravnim aktom. Evropski sud za ljudska prava imao bi konačnu reč u pogledu tumačenja i primene prava koja su zaštićena i u jednom i u drugom aktu, dok bi Sud pravde Evropske unije imao autoritet za ona prava van EKLJP. To bi moglo da dovede do određenih problema. Takođe, javlja se i pitanje prava koja su u Povelji i odgovaraju pravima koja su u EKLJP. Uz nacrt Sporazuma o pristupanju donet je Memorandum koji pojašnjava pomenuti član 52, stav 3 Ugovora iz

---

<sup>31</sup> Ivana Krstić, Bojana Čučković, „Pristupanje Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima kao vid unapređenja zaštite ljudskih prava u Evropi“, op. cit., str. 55-56.

<sup>32</sup> Paul Craig, „EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance, op. cit., pp. 1140-1141.

<sup>33</sup> Biljana Lepotić, „Praksa Suda pravde i Evropskog suda za ljudska prava u oblasti zaštite ljudskih prava“, op. cit., str. 327-328.

<sup>34</sup> Georg Ress, „The legal relationship between the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Communities according to the European Convention on Human Rights“, in *Governing Europe under a Constitution*, edited by Herm.- Josef Blanke and Stelio Mangiameli, Springer, 2006, pp. 283-84.

Lisabona. Ovaj Memorandum predviđa da su pravo na život, zabrana mučenja, zabrana ropstva i prinudnog rada, pravo na slobodu i sigurnost, poštovanje privatnog i porodičnog života, sloboda misli, savesti i veroispovesti, sloboda izražavanja i informisanja, sloboda okupljanja i udruživanja, pravo na imovinu, zaštita u slučaju premeštanja ili ekstradicije, pretpostavka nevinosti i pravo na odbranu ona prava koja imaju isto značenje i obim u Povelji kao i u EKLJP.<sup>35</sup>

Vratimo se sada na Mišljenje 2/13 i trenutni položaj EU i EKLJP. Sud je u svom savetodavnom mišljenju naveo određene argumente protiv pristupanja. To su autonomija i specifičnost prava EU, monopol rešavanja sporova prema članu 344 UFEU, uspostavljanje mehanizma ko-tuženih stranaka, ostvarivanje indirektna nadležnosti Suda pravde i specifičnost prava EU u oblasti zajedničke spoljne i bezbednosne politike.<sup>36</sup> Mišljenje 2/13 u velikoj meri nije pravno utemeljeno, jer se većina istaknutih problema zapravo može lako prevazići. Može se zaključiti da je SPEU više želeo da očuva svoj autoritet i integritet nego da doprinese ujednačenoj zaštiti ljudskih prava u Evropi.<sup>37</sup>

#### 4) ZAKLJUČAK

Evropska konvencija o ljudskim pravima indirektno jeste deo primarnog prava Evropske unije, time što se u EU primenjuje Povelja o osnovnim pravima u skladu sa EKLJP. Međutim, ako bi do pristupanja zaista i došlo, tada bi se EU nalazila pod direktnom jurisdikcijom ESLJP i mogao bi da bude stranka i kod individualnih i kod međudržavnih predstavlki pred ovim sudom. Pristupanje EU EKLJP doprinelo bi univerzalnoj zaštiti ljudskih prava, koja se propagira još od donošenja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine i odgovara često navođenom atributu ljudskih prava, a to je njihova univerzalnost. Ujednačena sudska praksa državama članicama Saveta Evrope (a time i Republici Srbiji) dala bi veće poverenje u međunarodne institucije i zaštitu ljudskih prava.

Nakon Mišljenja 2/13 pristupanje Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima moguće je na osnovu dve opcije. Prva mogućnost jeste da dođe do ponovnog pregovaranja oko pristupanja, a druga opcija podrazumeva izmene osnivačkih ugovora. Da bi se prva opcija ostvarila ponovo bi moralo 47 država

---

<sup>35</sup> Paul Craig, „EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance“, op. cit., pp. 1146-1148.

<sup>36</sup> Više o samom mišljenju: Sanja Đorđević Aleksovski, „Savetodavno mišljenje 2/13 Suda pravde i prepreke za pristupanje EU Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, broj 73, 2016, str. 238.

<sup>37</sup> Ivana Krstić, Bojana Čučković, „Pristupanje Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima kao vid unapređenja zaštite ljudskih prava u Evropi“, op. cit., str. 72.

članica Saveta Evrope da pregovara sa EU, a onda bi se ponovo tražila i saglasnost Saveta i Parlamenta EU. Činjenica da Povelja o osnovnim pravima ima svojstvo pravne obaveznosti nije dovoljna i potrebno je da dođe do pristupanja kako bi se omogućilo nezavisno ispitivanje akata institucija Evropske unije, ali i zbog ukidanja potencijalno opasne pretpostavke o ekvivalentnoj zaštiti iz slučaja *Bosphorus*.<sup>38</sup>

Argumente za pristupanje iznela je još u periodu 2002–2003. godine radna grupa za Evropsku konvenciju tokom stvaranja Evropskog ustava. Prvo, došlo bi do jačanja zaštite ljudskih prava i koherencije između Evropske unije i Saveta Evrope. Zatim, građani EU bi uživali zaštitu i od radnji same EU, a ne samo država. Takođe, pristupanje bi bilo idealna alatka za stvaranje harmonizacije između prakse suda u Strazburu i suda u Luksemburgu. Ovo ne bi uticalo na autonomiju prava EU, niti na autoritet suda u Luksemburgu, što se često ističe kao argument protiv pristupanja. Sud u Luksemburgu ostao bi kao jedini koji ima nadležnost za pitanja pravnog poretka EU. Konačno, argument za je i da bi EU mogla da se pojavljuje pred ESLJP u slučajevima nepoštovanja obaveza država članica prema EU.<sup>39</sup> U literaturi se javljaju još neki argumenti kao što je to da bi se pristupanjem stavila tačka na kritike da postoje dvostruki aršini, u smislu da EU traži da sve države kandidati pristupe Konvenciji, ali ne i ona sama.<sup>40</sup>

Kritike savetodavnog Mišljenja 2/13 svode se na to Sud pravde Evropske unije, koji je ovde imao ulogu ustavnog suda, u potpunosti zanemaruje član 6, stav 2 Ugovora iz Lisabona koji je uveo obavezu pristupanja EKLJP. Mišljenja Suda pravde su obavezujuća, ali, s druge strane, EU je i dalje pod obavezom iz Lisabonskog ugovora da pristupi Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. Kada su u pitanju dve predložene alternative, opšti stav je da mogućnost izmene osnivačkih ugovora trenutno nema veliku mogućnost ostvarenja, a s druge strane, nakon dugotrajnih pregovora sumnja se da će se obe strane ponovo u to upustiti.<sup>41</sup>

Konačno, izuzetno je važno naglasiti da su u savremenom međunarodnom javnom pravu, evropsko pravo i ljudska prava takozvani *self-contained* režimi, odnosno oblasti koje su samodovoljne. To znači da su stekle određenu dozu samostalnosti u međunarodnom pravu, koja, svakako, mora da se poštuje. S druge strane, autorka smatra da je izuzetno opasno prenositi fragmentaciju na polju opšteg međunarodnog prava, na polje zaštite ljudskih prava. Iako Evropska unija želi da zaštiti svoju isključivu nadležnost i autonomiju, ne sme se prenebregnuti

---

<sup>38</sup> Ibid., str. 72-73.

<sup>39</sup> Nóra Chronowski, „Integration of European Human Rights Standards – Accession of EU to the ECHR“, Law of Ukraine, No 3, 2013, pp. 270-27.

<sup>40</sup> Sanja Đorđević Aleksovski, „Savetodavno mišljenje 2/13 Suda pravde i prepreke za pristupanje EU Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima“, op. cit., str. 230.

<sup>41</sup> Ibid., str. 250.

činjenica da su ljudska prava garantovana svima i da je neophodno obezbediti univerzalan i jedinstven nivo zaštite. U vožnji Evropske unije ka Evropskoj konvenciji ljudskih prava pritisnuta je kočnica. Ostaje da vidimo da li će Evropska unija i Savet Evrope naći način da ponovo pritisnu gas i nastave put ka jedinstvenoj zaštiti ljudskih prava.

## 5) LITERATURA

- Chronowski, Nóra, „Integration of European Human Rights Standards – Accession of EU to the ECHR“, *Law of Ukraine*, No 3, 2013, pp. 265-277.
- Craig, Paul, „EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance“, *Fordham International Law Journal*, 36, 2013, pp. 1114-1150.
- De Búrca, Gráinne, „The Road not Taken: The European Union as a Global Human Rights Actor“, *The American Journal of International Law*, Vol 105, No. 4, 2011, pp. 649-693.
- De Schutter, Olivier, „Bosphorus Post-Accession: Redifining the Relationships between the European Court of the Human Rights and the Parties to the Convention“, in *The EU Accession to the ECHR*, Vasiliki Kosta, Nikos Skoutaris, Vassilis P Tzevelekos (eds.), Oxford and Portland, Oregon, 2014, pp. 177-198.
- Đorđević Aleksovski, Sanja, „Savetodavno mišljenje 2/13 Suda pravde i prepreke za pristupanje EU Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, broj 73, 2016, str. 235-252.
- Drzemczewski, Andrew, „EU Accession to the ECHR: The Negotiating Process“, in *The EU Accession to the ECHR*, Vasiliki Kosta, Nikos Skoutaris, Vassilis P Tzevelekos (eds.), Oxford and Portland, Oregon, 2014, pp. 17-27.
- Etinski, Rodoljub, „Proces promocije ljudskih prava u Evropskoj uniji“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 1-2, 2008, str. 115-131.
- Gajić, Aleksandar V., „O fragmentaciji međunarodnog prava i proliferaciji međunarodnih sudova i trbunala“, Radmila Vasić, Milena Polojac (ur.), *Identitetski preobražaj Srbije*, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo i informisanje, 2016, str. 241-265.
- Korenica, Fisnik, *EU Accession to ECHR, Between Luxembourg Search for Autonomy and Strasbourg's Credibility on Human Rights Protection*, Springer, Switzerland, 2015
- Krivokapić, Boris, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
- Krstić, Ivana, Čučković, Bojana, „Pristupanje Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima kao vid unapređenja zaštite ljudskih prava u Evropi“, *Analiti Pravnog fakulteta u Beogradu*, god. LXIV, 2/2016, str. 49-78.

- Lepotić, Biljana, „Praksa Suda pravde i Evropskog suda za ljudska prava u oblasti zaštite ljudskih prava“, *Evropsko zakonodavstvo*, broj 67, god XVIII, 2019, str. 323-338.
- Paunović, Milan, Krivokapić, Boris, Krstić, Ivana, *Međunarodna ljudska prava*, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo i informisanje, Beograd, 2018.
- Ress, Georg, „The legal relationship between the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Communities according to the European Convention on Human Rights“, in *Governing Europe under a Constitution*, Herm.- Josef Blanke and Stelio Mangiameli (eds), Springer, 2006, pp. 279-296.
- Rozakis, Christos L., „The Accession of the EU to the ECHR and the Charter of Fundamental Rights: Enlarging the Field of Protection of Human Rights in Europe“, in *The EU Accession to the ECHR*, Vasiliki Kosta, Nikos Skoutaris, Vassilis P Tzevelekos (eds.), Oxford and Portland, Oregon, 2014, pp. 327-331.
- Spaventa, Elanor, „Fundamental Rights in the European Union“, in *European Union Law*, Catherine Barnard, Steve Peers (eds), Oxford University Press, 2017, pp. 227-261.
- Stern, Klaus, „From the European Convention on Human Rights to the European Charter of Fundamental Rights: The Prospects for the Protection of Human Rights in Europe“, in *Governing Europe Under a Constitution*, Herm.-Josef Blanke, Stelio Mangiameli (eds.), Springer, 2006, pp. 169-184.
- Vučić, Mihajlo, „Evropsko pravosudno raskršće – odnos između Evropskog suda pravde i Evropskog suda za ljudska prava u svetlu Lisabonskog ugovora“, *Evropsko zakonodavstvo*, broj 37-38, god. X, 2011, str. 307-317.

## UNIQUE PROTECTION OF THE HUMAN RIGHTS IN EUROPE

*Abstract:* The article gives a comparative overview of human rights development in the Council of Europe through the adoption of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) and the work of the European Court of Human Rights (ECtHR) on the one hand and developments in the European Union (EU) and the work of its courts, with an emphasis on EU primary law and the EU accession to the European Convention on Human Rights. The accession process was interrupted in 2013 with a negative Opinion of the Court of Justice of the European Union, but the case-law of the ECtHR and the EUSR continues to indicate that there is still a need to create a single legal system in the field of human rights in Europe. The author believes that the uniqueness of human rights protection on the ground of Europe is necessary and immanent to the very nature of human rights.

*Keywords:* Human rights, European Convention on Human Rights, Charter of Fundamental Rights, EU accession to the European Convention on Human Rights, Opinion 2/13.